

gyermek maradhatott, hiszen ott volt mellette a hatalmas, erős férfi, aki megvédte, aki irányt mutatott, most azonban egyedül kell boldogulnia. Consuelo magába fogadja Antoine bölcsességét, szellemi nagyságát, lelkeik egyesültével férje benne él tovább: „Most egyedül vagyok, drága Tonióm. Nem jött haza. De maga halhatatlan, gyermekem, hitvesem. Én magamban hordozom, mint a kis herceg.”

Lenyűgöző és megrendítő olvasmány e kötet: vallomások, imák – egy különleges, nagyon érzékeny és mégis nagyon erős asszony életfilozófiája bontakozik ki előttünk. Megingathatatlan istenhite és különleges képi világa minden bizonyos latin-amerikai voltából fakad, akárcsak gyönyörű metaforái: „Te óceán, én óriás férjem, könnyörülj rajtam, a te rózsa-asszonyodon, a te kolibri-asszonyodon, a te esőerdei-selyemmajom-asszonyodon. Óceánom, gyere vissza, és fürdöss meg, gyere vissza, és öltöztess fel, gyere vissza, és áldj meg, gyere vissza, és rejsz el.”

T. OZORÁK ZSUZSANNA

(Fordította Szókefalvi-Nagy Eszter,
Európa Könyvkiadó, Budapest, 2005,
196 oldal, 2100 Ft)

VÁMOS MIKLÓS:

Hogy volt

Ahogy a fiúknak szükségük van apára, úgy a fiatal íróknak is szükségük van afféle atyai jó barátokra. Aki néha tanítja őket, akit jó hallgatni egy kicsit, aki mesél a régi időről, a régi emberekről, hajdan volt csatákról. Az ilyen atyai barátok, múltidéző beszélgetések teremtik meg a folytonosságtudatot az írókban. Ettől érzik úgy, hogy részei egy olyan, a múltban gyökerező, a mában élő és a jövőbe mutató hagyománynak, amely tartással és felelősséggel ruházza fel a tollforgatókat.

Vámos Miklós legújabb kötete nem titkoltan ezt a célt szolgálja. Megjelenése óta sokszor, sok helyütt kifejtette, hogy leginkább a fiatalokhoz szól a *Hogy volt* írásaiban, különösen azon fiatalokhoz, akik írói ambíciókat dédelgetnek. De olvashatják azok is, akik emlékezni akarnak: felidézni a pesti művészetet azon jellemző figuráit, akikről már csak múlt időben beszélhetünk.

A *Hogy volt* írásait nagyrészt már olvashattuk külön-külön az ÉS hasábjain, de így – átfésülve, kötetbe rendezve – megajándékoznak az egész élményével. Így aztán azok sem fognak csalódnni, akik az előzetes beharangozás ellenére is regényt várnak a kötettől.

A stílus irodalmi, a tónus ismerős. A rendszeres Vámos-olvasók

számára – mondhatnánk – otthonos. Az író láthatóan törekedett arra, hogy irodalmi élményt nyújtson, noha az írások műfaja nem primer irodalmi. A történetvezetés, az építkezés minden esetben egy-egy jófajta elbeszélésre emlékeztet, a higgadt hangvétel pedig úgy pihenteti az olvasót, mintha csak Vámos régebbi novelláit olvasná.

A harminckét írás tárgya egyfajta szellemidézés: az író megnyitja „házilag” készítésű panteonját” az olvasó előtt. Olyan írók, kiadóvezetők, színházi emberek személyét villantja fel néhány oldalon, akik ugyan külön-külön is megérnének egy-egy regényt, de akikről a krónikás éles szemének köszönhetően éppen ez a néhány lélegzetvételnyi jelenet, anekdota, portré adja vissza azt, hogy milyenek is voltak valójában. Nem kis nevek kerülnek itt terítékre: Mándy Iván, Örkény István, Karinthy Ferenc, Zelk Zoltán, Déry Tibor, Mészöly Miklós. De szó esik azokról is, akik Vámos szerint lassan kivesznek az emlékezetünkéből, jóllehet koruk jellemző, vagy éppen meghatározó figurái voltak (Rákosy Gergely, Vészi Endre, Illés Endre).

Vámos ez utóbbiakat finoman, de határozottan veszi védelmébe. Mintha azt éreznék, hogy népszerűségét kihasználva igyekszik újra felhívni rájuk a figyelmet. Ami alap-

vetően makulátlan szándék. Vámos ugyanolyan gyöngéd megbecsüléssel pakolja be ezeket a szerzőket házi panteonjába, mint ahogy Márai regényében az öreg Szindbád a magyar irodalom „kismestereit” rakogatja bőröndjébe. Voinovich Géza írta egy helyütt: nincs a világon olyan gazdag irodalmú ország, amely megengedhetné magának,

hogy csak a géniuszokat őrzi meg, a szimplán nagyon jókat pedig szemétdombra veti. Vámos ezen gesztusával attól kívánja megóvni portréalanyait, amitől minden író fél: hogy neki is be kell vonulnia az „Elfeledett Írók Falujába”. E gesztus pedig kétségkívül honorálandó az olvasó részéről, például úgy, hogy felkutatja ezeket a műveket és elolvassa őket.

Ha nem lenne ennyire szubjektív, a *Hogy volt*-ról elmondhatnánk, hogy úgy is olvasható, mint a hatvanas–hetvenes–nyolcvanas évek értelmiségének hú rajza, afféle kordokumentum. Tudva azonban, hogy a felmutatott arcélek a kiválasztás és a kivitelezés szintjén is magukban hordozzák azt az esetlegességet, amit Vámos Miklós személye jelent, csak úgy tekinthetünk rá, mint adalékra a kor mélyebb megismeréséhez. Ez a „csak” azonban semmiképp sem leminősítő kitétel. Hiszen ami ebben a könyvben történik, az olyasvalami, amire sokan és régóta

vágytak. Az idősebb generáció számára jó ürügy az emlékezésre, a fiatalabbak számára pedig remek alkalom, hogy kicsit bepillantának ezen időszak vagy agyonhallgatott, vagy bőszen szidalmazott, vagy éppen séggyel túlromantizált irodalmi-kulturális életébe. És kevés ember van, akitől szívesebben hallgatnánk ezeket a történeteket, melyek arról adnak számot, *Hogy volt*.

FALVAI MÁTYÁS

(*Ab Ovo Kiadó, Budapest, 2005,*
176 oldal, 2450 Ft)

Halhatatlan csillagok

In memoriam

Gárdonyi Géza

Az *in memoriam*, miként frissiben megtudom, tulajdonképpen annyit jelent, „emlékezet” – mármint könyvszériaként, merthogy az idegen szavak szótára szerint (továbbá a Szabó Magda országában folytatott középiskolai latintanulmányaim nyomán) úgy pontosítandó inkább: „emlékezésül” vagy „valakinek az emlékezetére”. Ezzel a barátságos szemantikai kötődéssel azt akarom kifejezni, fel sem tűnt eddig, hogy magyar emblémájú mutánsa is van az általam annyira kedvelt In memoriam sorozatnak. Mintegy le is buktam: csak latinista

feliratozású darabokat birtoklok és olvas(gat)tam irodalomtörténeti-recepciós dokumentumkiadásunk ezen ikerláncolatából, s lám-lám, a most megszerzett kiadvány is ezeket gyarapítja! „Memento mori!” – villanhat még eszébe pantallós literátorainknak borzongatóan.

Pediglen nekünk élni és „emlékezni” kell! Emlékezetét őrizni klasszikusainknak. S mint azt már szintén ukázba adtam fentebb említett önpéldámmal: olvas(gat)ni őket. Róluk és tőlük úgyszintén, s nemcsak a szépirodalmi anyagot. Hogy közelebb kerüljön hozzánk kultúrahistóriai alakjuk, személyiségük, maga az ember. Ennek révén azután ismét csak az cevre, ha kacifántosan, ha kerülő utakon, ha intimpistáskodva is – mely utóbbi különösen élvezetes. Mert ez a lényege a sorozatnak, ez a fajta ráközelítés. (Reklámot nem gondolnék itt csinálni bátyámuraméknak – no, az eddig megjelent ötvenkét kötetben csak ott van egy nő, Nemes Nagy Ágnes, a tervezettek között pedig Kaffka Margit.)

Gárdonyi Gézára különösen érdemes figyelni, mert menő író mindmáig... Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint hogy *Egri csillagok* című regényével a közelmúltban még a Nagy Könyv versenyprojektumát is megnyerte! Hiába, a „rab orosz-lán” Török Bálint, a szemérmes, szép Cecey Vica, akivel virtualiter együtt lehet itt fürödni, Bornem-